

ресурс] – Режим доступу: http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody=&firstDoc=1&lastDoc=1&nd=102021492.rada.gov.ua/laws/show/ru/997_022

9. Захов А. С. РОССИЯ И СТРАНЫ СНГ: ПРОБЛЕМА УРЕГУЛИРОВАНИЯ ВНЕШНЕГО ДОЛГА СССР : [Электронный ресурс] – Режим доступа: www.gramota.net/materials/3/2015/7-1/16.html

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри Міжнародного права В. О. Галан

І. А. Моренець¹

ПРОБЛЕМИ УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ІНОЗЕМЦЯМИ

Одним з основних напрямків державної політики України є реалізація комплексу заходів, спрямованих на охорону дитинства. Приділення особливої уваги цій проблемі на найвищому державному рівні пов'язане з ситуацією, яка склалася з сирітством та дитячою бездоглядністю в нашій країні. Так, за даними Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини, при Міністерстві у справах сім'ї, молоді та спорту в Україні нараховується близько 100 тисяч таких дітей. Слід зауважити, що жодні заклади дитячого виховання не в змозі замінити справжню родину, саме тому, усиновлення є пріоритетним з поміж інших способів влаштування дітей у сім'ю [3, ст. 9-11].

Однією з найгостріших проблема є проблема міждержавного усиновлення. Дитяча проблематика одержує увагу і прихильність з боку суспільства всюди в світі. Українським законодавством дозволено усиновлення українських дітей іноземними громадянами. Важка соціально-економічна ситуація, яка, на жаль, склалася у нашій державі негативно впливає на одну із найважливіших складових – українські сім'ї. Вона відбивається на усьому соціумі, часто нівелюючи традиційні сімейні цінності. Сім'я і шлюб дедалі більше втрачають свої соціальні функції. Саме сімейні проблеми та конфлікти спричиняють значну кількість негативних явищ, зокрема біологічне та соціальне сирітство. Наслідком зазначених проблем, а також деяких інших факторів є поширення уси-

¹ Студентка 5 курсу Інституту підготовки юридичних кадрів для органів юстиції Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

новлення дітей громадянами іноземних держав. При цьому, не рідкісними явищами є торгівля дітьми, усиновлення дітей іноземцями у корисливих та злочинних цілях.

З епізодичних випадків, які мали місце в минулому, сьогодні міжнародне усиновлення перетворилося на масштабне явище після закінчення другої світової війни, це був перший етап поширення практики усиновлення дітей-іноземців.[5, с. 40-41].

На проблему усиновлення українських дітей іноземцями існують різні погляди. Підраховано, що сьогодні в «установах системи освіти, охорони здоров'я, праці та соціального захисту» (дитбудинках та інтернатах) нашої країни знаходиться близько 90 тисяч дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківської турботи. Серед них дуже мало дітей, батьки яких загинули або померли. Більшість становлять так звані «соціальні сироти», у яких живі батьки. І майже половина з тих, кому ще не виповнилося чотири роки, – саме таких найчастіше усиновляють, – важкохворі (хвороба Дауна, дитячий церебральний параліч, сліпота, вроджений порок серця, важкі дефекти розвитку, хронічні гепатити). У дитячих установах також чимало дітей, народжених від матерів, хворих на СНІД, венеричні, психічні захворювання. До того ж, нерідко батьками таких малюків є алкоголіки і наркомани.

Згідно ст. 24 Закону України «Про охорону дитинства», лише за умови неможливості влаштувати дитину в рідному середовищі, приймається рішення про міждержавне усиновлення.[1].

Таким чином законодавством України встановлені обов'язкові вимоги, які слід враховувати при здійсненні усиновлення з іноземним елементом, а саме: 1) іноземці можуть усиновити українську дитину лише після вичерпання національних можливостей її влаштування в сім'ю; 2) переважне право на усиновлення дитини-громадянина України мають іноземці, які є родичами дитини, громадянами держав, з якими Україна уклала договір про надання правової допомоги, подружжя; 3) для здійснення усиновлення іноземцями дитина має пробути не менше одного року на обліку у урядовому органі державного управління з усиновлення та захисту прав дитини; 4) іноземні громадяни не можуть всиновлювати українських дітей віком до одного року.

Міжнародне усиновлення є суспільно значущим, оскільки інтереси дітей-сиріт, може захистити лише держава в особі своїх органів: органи опіки і піклування, Державний департамент з усиновлення та захисту

прав дитини, при Міністерстві у справах сім'ї, молоді та спорту, дитячі будинки тощо. Саме тому процедура усиновлення, обтяженого іноземним елементом, здійснюється лише в судовому порядку [4, ст. 95-100] .

Особливістю даної категорії справ є також дотримання заявниками обов'язкової досудової процедури, яка складається із звернення до Державного департаменту з усиновлення та захисту прав дитини, органу опіки і піклування, дитячого будинку, в якому утримується дитина, та отримання від цих установ відповідних документів, які є передумовою для звернення до суду та доказами. Однак, слід зазначити, що тривала процедура міжнародного усиновлення на практиці найчастіше призводить до того, що кандидати в батьки звертаються за допомогою до випадкових посередників, що заборонено статтею 216 Сімейного кодексу України. При цьому порушуються строки перебування дітей на обліку, не враховується вік усиновлюваних дітей, прискорюється процес оформлення документів.[2].

Складність усиновлення, обтяженого іноземним елементом, викликана й тим, що для регулювання цієї сфери правовідносин застосовується не лише національне законодавство, а й міжнародні та міждержавні нормативно-правові акти, які мають свої особливості. Серед уніфікованих актів у сфері міжнародного усиновлення варто звернути увагу на Гаазьку конвенцію про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення 1993р., Гаазьку конвенцію про юрисдикцію права, що застосовується та визнання рішень про усиновлення 1965 р. Гаазька конвенція про міжнародне усиновлення базується на основоположних принципах у сфері міжнародного усиновлення, що передбачені Конвенцією ООН про права дитини, але разом з тим у ній були закріплені й нові правила усиновлення, визнання усиновлення та його правові наслідки, співвідношення норм конвенції з нормами національного законодавства та нормами міжнародних договорів, та інші. Конвенція акцентує увагу на недопустимості отримання матеріальної вигоди будь-якими суб'єктами в процесі здійснення діяльності, направленої на виникнення, зміну чи припинення правовідносин у сфері міжнародного усиновлення. Ще одним проблемним питанням при міжнародному усиновленні є контроль за дотриманням прав усиновлених дітей, які були вивезені за кордон. Гаазька Конвенція 1993 р. не зобов'язує надавати звіти після всиновлення, але жодною мірою не обмежує і не виключає їх.

На сьогодні в Україні продовжує існувати низка негативних факторів міждержавного усиновлення. По-перше, існують випадки, коли бажаючі усиновити дитину звертаються за допомогою до випадкових посередників, знаходячи їх у мережі Інтернет. Часто можна прослідкувати, коли посередники викликають в Україну людей, беруть у них за свої послуги гроші, а потім зникають. По-друге, 26 липня 1994 р. було здійснено відстрочення виконання зобов'язань (мораторій) на усиновлення українських дітей-сиріт іноземними громадянами. Це пов'язано з частими випадками масового незаконного усиновлення в Україні у цей період. Але можна сказати, що стан цієї справи не змінився на краще і зараз. Порівнюючи наш час і ті роки, попри різні закони щодо покращення цієї ситуації, можна знайти багато відмінностей, але мабуть лише формально, а насправді нічого не змінилося [3]. Негативними рисами міжнародного усиновлення також можна вважати: – зміну культурного й мовного середовища для дитини, необхідність адаптації в новому суспільстві; – відсутність нормативної урегульованості чіткого механізму здійснення нагляду за долею усиновлених дітей за кордоном; – відсутність правових процедур повернення усиновлених іноземцями дітей в Україну в разі грубого порушення їхніх прав через набуття ними після всиновлення громадянства іншої країни. Саме набуття громадянства є одним із наслідків усиновлення.

Популярність українських дітей серед іноземних усиновителів обумовлена тим, що законодавство дозволяє усиновлення дітей самотнім і навіть судимим іноземцям [3]. Також іноземці можуть усиновляти дітей, які не є сиротами і мають родичів. Крім того, недосконалість процедури усиновлення іноземцями дозволяє їх посередникам, прикриваючись довіреністю, виконувати дії замість прийомного батька, які той повинен виконувати особисто.

Проте, у міжнародному усиновленні можна виокремити не тільки негативні аспекти, але й позитивні. До позитивних аспектів можна віднести можливість дитини зростати у родинному середовищі (що найважливіше для її повноцінного розвитку) і набуття майнових прав нарівні з біологічними дітьми. Важливим аспектом саме міжнародного усиновлення є вікові категорії усиновлених дітей. Так, якщо співвітчизники у переважній більшості (87%) мріють про здорову дитину віком до п'яти років, то іноземці не цураються й хворих, і старшого віку. Соціаль-

на захищеність усиновленої дитини, яка втрачає статус сироти, також значно вища, адже вона стає повноправним членом сім'ї, зокрема має право бути спадкоємцем своїх батьків.

На сьогодні законодавство України щодо усиновлення за участю іноземців у багатьох аспектах не відповідає стандартам захисту прав дитини, встановленим Гаазькою конвенцією. Головним чином це стосується механізму знайомства кандидатів в усиновлювачі та усиновлюваних, яких треба переорієнтувати на вибір родини для дитини, а не навпаки [6]. Усиновлення іноземцями — це шанс на краще життя нікому не потрібних в нашій державі дітей. Проте, воно не повинно стати прикриттям для торгівлі неповнолітніми чи використання їх органів для торгівлі. В деякій мірі в ситуації, що склалася в Україні з усиновленням як формою торгівлі дітьми чи використання дитячих органів, винна сама держава. Вона не спроможна створити гідні соціально-економічні умови.

Для вирішення всіх негативних явищ, що склалися у нашій країні у процесі міжнародного усиновлення, необхідно провести офіційні дослідження метою яких є вдосконалення законодавства у цій сфері та підвищення ефективності його застосування.

Література:

1. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 р. – Режим доступу :<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>.
2. Сімейний Кодекс України : 2002р., у ред. від 26.09.2015 р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
3. Бабухіна С. Усиновлення дітей іноземцями: плюси і мінуси // День. – 2003. – № 24.
4. Деркаченко Ю. Правова забезпеченість і соціальна обумовленість міжнародного усиновлення // Юридична Україна. – 2006. – № 4.
5. Дюжева О. А. Проблемы законодательства о международном усыновлении / О. А. Дюжева // Государство и право. – 1995. – № 6.
6. Погорецька Н. В. Міжнародне усиновлення: проблемні питання / Н. В. Погорецька // Форум права. – 2011. – № 3. – С. 612-615.

Науковий керівник : кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного приватного права НЮУ імені Ярослава Мудрого І. А. Шуміло